

Secundària
BambúLector

Guia de lectura adaptada
al model educatiu de les
competències i les directrius
de PISA.

Remei Barberà Gomis

L'Odissea

Homer

Nom

Centre

Introducció: La guerra de Troia

- 1 Abans de començar l'obra, hi ha una introducció a càrrec d'Albert Jané, l'autor de l'adaptació. Inclou dues referències al temps narratiu o temps intern, és a dir, la quantitat de temps que dura l'acció narrada. Especifica-les.

La guerra de Troia va durar... _____.

La tornada d'Ulisses a la seva terra, l'illa d'Ítaca, es va perllongar durant... _____.

- 2 Situa els personatges al bàndol corresponent.

Agamèmnon, Aquil·les, Hèctor, Àiax, Ulisses, Príam, Menelau, Paris, Nèstor, Diomedes

troians	grecs
_____	_____
_____	_____

- 3 Ulisses, el protagonista de *L'Odissea*, va tenir la idea que va posar final al conflicte:

«Seguint les seves instruccions, els grecs van construir un cavall de fusta gegantí, el van deixar abandonat a la platja, es van embarcar i van fer veure que abandonaven la lluita i se'n tornaven al seu país.»

Des del teu punt de vista, quines actituds es veuen reflectides en els grecs i en els troians?

Capítols I-VI

- 4 Comença, doncs, el retorn a Ítaca. Ordena a la columna de la dreta els escenaris on transcorren els capítols de l'1 al 6.

a) Illa d'Eea, on hi ha el casal de Circe.	CAPÍTOL _____
b) País de les ombres eternes.	CAPÍTOL _____
c) Illa d'Eea, on hi ha el casal de Circe.	CAPÍTOL _____
d) País dels ciclops.	CAPÍTOL _____
e) Ísmaros, illa del poble dels cícons, i el país dels lotòfags.	CAPÍTOL _____
f) Illa del déu dels vents Èol i el país dels lestrígons.	CAPÍTOL _____

- 5 Les primeres paraules del llibre són:

«Amb el delit de tornar a veure la dolça pàtria estimada, Ulisses i els seus es van embarcar en les naus de proa llisquívola i esmolada i es van fer mar enllà.»

De quin tipus és el narrador? Per què?

- 6 Copia els fragments del llibre que narren els fets següents.

A

Com van escapar de la cova del ciclop Polifem, gràcies a l'astúcia d'Ulisses?

B

Quines paraules imprudents d'Ulisses van provocar la venjança de Polifem?

Capítols VII-XIII

- 7 Un dels episodis més coneguts de *L'Odissea* és el pas de la nau d'Ulisses vora l'illa de les sirenes. Escriu el contingut exacte del seu cant, que Ulisses escolta lligat a l'arbre de la nau.

- 8 Quan s'apropen a l'estret entre els esculls d'Escil·la i Caribdis, els homes d'Ulisses, espantats, abandonen els remes. Què creus que pretén el seu capità amb els mots que els adreça?

«—Amics meus, nosaltres no som pas gent inexperta en tota mena de perills i destrets. I els perills que ara ens amenacen no són certament més greus que els que vam haver de vèncer a l'illa d'aquell malvat Polifem.»

- 9 Completa el fragment, extret de l'obra, on s'explica el desenllaç de l'episodi del pas entre Escil·la i Caribdis.

companys, Talment, devorats, arrabassats, escopir, horroritzats, estrebada, monstre

«I mentre el coratjós Ulisses i els seus, _____ fins al punt més alt, tenien la mirada clavada en les fosques profunditats que mostrava Caribdis en _____ l'aigua, Escil·la els va prendre de la nau els sis _____ més traçuts i més forts. Ulisses no va tenir temps sinó de veure'ls de cap per avall, sacsejats pel _____, mentre els pobres malaventurats el cridaven pel seu nom, per darrer cop en la seva vida. _____ com un pescador amb una canya proveïda d'un bon esquer, que així que agafa un peix amb una bona _____ el treu de la mar i se l'enduu cap a la riba, així els sis homes d'Ulisses, d'una sola estrebada, van ser _____ de la nau fins dalt del penya-segat, i allí mateix van ser _____ pel monstre [...]»

- 10** Tot i que l'endeví Tirèsias i la maga Circe havien aconsellat que no mengessin animals dels ramats del Sol, els homes d'Ulisses, mentre ell dormia, ho van fer. Amb quin argument principal va convèncer Euríloc els seus companys? Quina conseqüència va portar?

- 11** Ulisses arribà a l'illa d'Ogígia, on vivia la nimfa Calipso, i s'hi va estar ben bé set anys. Intervé, aleshores, la deessa Atena. Llegeix el text i comenta les actituds dels déus i deesses reflectides a les pàgines de *L'Odissea*.

«[...] la divina Atena, la deessa de la força i del seny, que sempre havia parlat a favor d'Ulisses, per qui sentia una predilecció especial i de qui es considerava protectora, aprofitant que el déu Posidó, que tenia un ressentiment constant contra Ulisses, perquè havia privat de la vista el seu fill Polifem, se n'havia anat a participar en un sacrifici ritual a la llunyana terra dels etíops, va tornar a implorar a Zeus que decidís la tornada d'Ulisses al seu país.»

- 12** El tipus de discurs més freqüent a *L'Odissea*, sent com és un llibre que explica les peripècies d'uns personatges, és la narració. També hi ha, però, alguna descripció. Completa les dades que l'autor ens dona sobre el palau d'Alcínoos, rei dels feacis.

llinda i murs	
portes	
batents i muntants	
escultures	
pati	

Capítols XIV-XVIII

- 13** Pel que fa a l'estructura, l'obra es divideix en dues parts. Després de llegir els mots inicials del capítol XIV, explica el canvi de punt de vista de la segona part que comença ara.

«El noble Ulisses [...] aconseguia d'arribar finalment al país dels feacis, on era acollit hospitalàriament per la bondat del magnànim Alcínoos i de la reina Arete. Mentrestant, a Ítaca, on la seva fidel muller Penèlope i el seu jove fill Telèmac esperaven el seu retorn sense defallença, les coses empitjoraven cada dia que passava.»

- 14** Als capítols XV i XVI és especialment important la intervenció dels déus de l'Olimp: Què fan exactament la deessa Atena, en dues ocasions, i el déu Zeus?

La deessa Atena _____

El déu Zeus _____

- 15** Completa el quadre genealògic.

Pare del protagonista:

Protagonista de *L'Odissea*: _____, casat amb _____

Fill del protagonista: _____

Capítols XIX-XXIV

- 16** Després d'una llarga i accidentada travessia, la nau dels feacis porta Ulisses a la seva pàtria. Quina és l'última venjança del déu Posidó quan va saber-ho?

- 17** L'estil de *L'Odissea* és molt reiteratiu i les referències es repeteixen sovint. Fixa't en els dos fragments del mateix capítol, el de l'arribada d'Ulisses a Ítaca, i respon la pregunta.

«A trenc d'alba ja era a Ítaca, al port de Forcis, a la punta de la qual hi creix una olivera argentada i hi ha una esplugu consagrada a les nàiades, les nimfes de les fonts i dels rius.»

«[...] i el noble Ulisses va poder reconèixer la fesomia antiga del seu país, amb la simetria de les vinyes, les oliveres platejades, i els admirables marges de pedra que vorejaven els camins [...]»

Quin element es repeteix? _____

- 18** Després d'arribar a Ítaca, la primera persona amb qui Ulisses manté un diàleg és el porquerol Eumeu. Passa a l'estil indirecte una de les intervencions de l'heroi disfressat de captaire.

«—Com que m'adono que no em creus ni que et juri el que et dic —li va contestar Ulisses—, ara et proposo que fem un tracte. Si el teu amo torna a Ítaca, tal com jo asseguro, tu em regalaràs un mantell i una túnica, i em faràs de guia fins a Duliqui. Si no, m'avinc que m'es-timbis des de dalt del cingle més dret.»

Ulisses va respondre al porquerol Eumeu que... _____

19 Al capítol XXI, els déus envien dos presagis que són interpretats a la mateixa línia:

- ▶ una àguila duia a les urpes una oca molt grossa = Helena diu que Ulisses tornarà al seu casal i es venjarà dels pretendents.
- ▶ un esparver duia a les urpes un colom = el profeta Teoclimen afirma que a l'illa d'Ítaca només hi ha una nissaga reial.

Quina és la teva opinió personal sobre la creença en els presagis dels antics grecs?

20 Al capítol XXII Ulisses es dona a conèixer a Telèmac. Resumeix com es produeix el retrobament entre pare i fill.

21 Al capítol XXIII apareix un nou personatge: Euriclea, que havia estat la dida d'Ulisses.

A Quin paper fa dins de l'obra? Com hi intervé?

B Quin tipus de personatge és? Per què?

Capítols XXV-XXIX

22 Un dels moments àlgids en el relat dels fets d'Ulisses és la prova de l'arc:

«Entre les rialles i les burles dels pretendents, Ulisses va agafar l'arc, el va examinar i el va sospesar amb molta cura. Després el va alçar, i com aquell qui tiba, traçut, la corda nova d'una lira, el va armar sense esforç, i amb dos dits va fer vibrar la corda, que va emetre un so molt delicat, talment el xiscle joïós d'una oreneta.»

A quin gènere pertany l'obra *L'Odissea*? Quines característiques presenta?

23 Durant la lluita amb els pretendents, Ulisses rep l'ajuda del seu fill Telèmac i de dos dels seus servents. Relaciona cada personatge amb la feina que feia al casal d'Ulisses.

a Melanti	1 cantaire
b Eumeu	2 majoral
c Fileti	3 cabrer
d Femi	4 herald
e Medont	5 porquerol

24 Després que Ulisses mati el primer pretendent, Antínoos, Eurímac intenta lliurar-se de la mort amb aquestes paraules:

«—Si de debò ets Ulisses, tens raó de manifestar la teva còlera. Però és aquest que acabes d'occir qui és el culpable de tot. Més que no pas prendre Penèlope per muller delejava el regne d'Ítaca, i volia matar el teu fill, però les coses no li van sortir pas rodades. Ara que li has llevat la vida ens has de perdonar. Nosaltres ja mirarem de rescabalar-te amb esplendidesa per tot el mal que t'hem fet.»

Explica quines tàctiques aplica per no tenir la mateixa fi que el pretendent mort.

- 25** En el penúltim capítol, Penèlope no està del tot convençuda que aquell captaire sigui realment el seu marit. Quin parany li posa que esdevé la prova definitiva de la seva identitat?

- 26** L'última persona a qui Ulisses ha de convèncer de la seva identitat és el seu pare Laertes:

«—Tu ets el meu Ulisses? —va balbucejar el vell Laertes—. Ets tu, de debò? Vull que m'ho demostris.»

Ulisses li demostra el que demana de dues maneres diferents. Quines són?

- 27** Comenta els títols dels últims capítols del llibre i ordena'ls escrivint-los en l'ordre correcte a la darrera columna. A què es refereix el títol de l'últim capítol?

CAPÍTOL XXV	La matança dels pretendents	
CAPÍTOL XXVI	Ulisses reconegut per Penèlope	
CAPÍTOL XXVII	Les paus	
CAPÍTOL XXVIII	L'últim àpat dels pretendents	
CAPÍTOL XXIX	La prova de l'arc	

Qüestions generals sobre *L'Odissea*

28 Un dels trets de l'estil d'aquesta obra és la caracterització dels personatges a través d'apocisions que es van repetint al llarg de les pàgines del llibre. Associa cada personatge amb el sintagma corresponent.

a Circe	☐ de braços bonics
b Tirèsias	☐ el qui té el llamp enclòs al puny
c Aurora	☐ la de la trena bonica
d Atena	☐ el déu que duu ales als peus
e Nausica	☐ el tebà
f Zeus	☐ la regina galtaflorida
g Helena	☐ dels dits rosadencs
h Hermes	☐ la deessa dels ulls lluent

29 Encercla els adjectius que, en algun moment del llibre, qualifiquen l'heroi Ulisses, la seva esposa i el seu fill.

Ulisses				
prudent	venjatiu	astut	il·lustre	enginyós
valent	diví	coratjós	noble	entenimentat

Penèlope				
bella	tendra	indecisa	dolça	discreta
fidel	virtuosa	entenimentada	seductora	constant

Telèmac				
arrogant	entenimentat	humil	virtuós	immadur

30 Creus que la intenció de l'autor era fer un llibre de viatges en el qual s'expliquen els obstacles que ha de vèncer l'heroi protagonista? Se'n pot fer una reflexió més profunda?

- 31** Aquesta edició de *L'Odissea* ha estat il·lustrada per Pep Montserrat. Ordena les il·lustracions d'acord amb l'ordre de les accions a la columna de la dreta i obtindràs un resum dels principals fets de la novel·la.

a Somni de Penèlope.
b Calipso mira com marxa Ulisses.
c Prova de l'arc davant dels pretendents.
d Eumeu salva Ulisses dels gossos.
e Penèlope teixeix i desteixeix el mantell.
f Els grecs ataquen el ciclop Polifem.
g Trobada de Laertes i Ulisses.
h Ulisses escolta el cant de les sirenes.
i Atena canvia l'aspecte d'Ulisses.
j Ulisses a la terra de les ombres eternes.
k Ulisses abandona el país dels feacis.
l Els grecs surten del cavall de Troia.
m Ulisses arriba al palau de Circe.
n Trobada de Nausica i Ulisses.

	pàg. 14-15
	pàg. 26-27
	pàg. 40-41
	pàg. 48-49
	pàg. 62-63
	pàg. 78-79
	pàg. 90-91
	pàg. 106-107
	pàg. 138-139
	pàg. 152-153
	pàg. 168-169
	pàg. 188-189
	pàg. 202-203
	pàg. 220-221

- 32** Indica els recursos retòrics o figures literàries que hi ha als fragments següents de l'obra.

- a** *Durant nou dies seguits les naus d'Ulisses van ser la joguina dels elements desfermats [...]*
- b** *I tot seguit va donar als seus mariners l'ordre de salpar i d'abandonar aquella terra, seductora i riallera [...]*
- c** *Tots van dir que sí, de bon grat, llevat del seu capità, el bon Euríloc, que s'havia tenyit de la saviesa i la prudència d'Ulisses [...]*
- d** *(cícons) tan nombrosos com les fulles dels arbres quan arriba la primavera.*
- e** *[...] i ell es marceix d'enyorança, no pensant sinó en la seva terra d'Ítaca [...]*

A l'entorn de... «Homer i L'Odissea»

(activitats associades al quadern documental)

- A** Homer és el nom de l'autor a qui s'ha atribuït *L'Odissea*. Quines versions hi ha sobre el significat de la paraula grega *homérous*?

- B** La llegenda sobre la mort d'Homer explica que, a l'illa d'Íos, uns nois que tornaven de pescar en una barca li van plantejar l'endevinalla següent:

Tot el que hem atrapat ho hem deixat; portem a sobre tot el que no hem atrapat.

Homer, considerat l'home més savi dels grecs, va ser incapaç d'entendre aquestes paraules. Què volen dir aquests enigmàtics mots?

- C** Relaciona les obres atribuïdes a Homer amb els seus arguments.

1 *L'Odissea*

2 *La Ilíada*

3 *Himnes homèrics*

4 *Batracomiomachia*

a Poemes breus dedicats a diversos déus i divinitats menors emparentats amb el gènere èpic.

b L'heroi grec Odisseu (Ulisses: nom llatí) emprèn un llarg viatge per tornar a Ítaca, la seva pàtria.

c Poema que relata una guerra entre ratolins i granotes, escrit en un to paròdic.

d L'exèrcit aqueu (grec) assetja la ciutat de Troia (Ílion: «Troia» en grec).

- D** Explica d'on provenen aquestes expressions que s'usen actualment i que contenen elements de *L'Odissea*.

ciclop	Construït amb grans blocs irregulars de pedra.
cant de sirena	Paraules falses, adulares.
estar entre Escil·la i Caribdis	Escollir un mal menor entre dues opcions.

- E** Llegeix l'apartat del quadern documental anomenat «El món de *L'Odissea*» i indica si les afirmacions següents són vertaderes (V) o falses (F).

V F

- ☐ ☐ *L'Odissea* és un poema èpic d'una extensió de vint-i-nou cants o capítols.
- ☐ ☐ Està escrit en hexàmetres, versos de vuit peus de la poesia grega clàssica.
- ☐ ☐ Alguns episodis ja eren presents en obres èpiques d'altres civilitzacions.
- ☐ ☐ En l'obra original, els continguts no estan organitzats cronològicament.
- ☐ ☐ Al llarg de tot el llibre hi ha un únic narrador omniscient.

- F** En les mitologies nòrdiques, les sirenes són éssers fantàstics seductors, meitat dona, meitat peix; les sirenes de la mitologia grega eren ocells enormes amb cap de dona que cantaven per atreure els mariners i fer-los naufragar contra les roques. Quina imatge d'aquest ésser creus que és més coneguda? Per què?

Editorial Casals
www.bambulector.com